

**Волинський національний університет імені Лесі Українки
Факультет філології та журналістики
Кафедра теорії літератури та зарубіжної літератури**

СИЛАБУС

вибіркової навчальної дисципліни

«ПСИХОАНАЛІТИЧНА ТЕОРІЯ

ТА ЛІТЕРАТУРОЗНАВЧА ПРАКТИКА»

підготовки магістрів

спеціальності 035.01 «Філологія»

**освітньо-професійної програми «Українська
мова та література. Світова література»**

ЛУЦЬК-2022

Силабус навчальної дисципліни «Психоаналітична теорія та літературознавча практика», галузі знань 03 Гуманітарні науки, спеціальності 035.01 «Філологія» за освітньою програмою «Українська мова і література. Світова література»

Розробник: Моклиця Марія Василівна, професор кафедри теорії літератури та зарубіжної літератури ВНУ ім. Лесі Українки, доктор філологічних наук, професор

Силабус навчальної дисципліни «Психоаналітична теорія та літературознавча практика» затверджено на засіданні кафедри теорії літератури та зарубіжної літератури

протокол № 2 від 14 вересня 2022 р.



Завідувач кафедри

Романов С.М.

I. Опис навчальної дисципліни «Психоаналітична теорія і літературознавча практика»

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, Освітня програма, освітній рівень	Характеристика навчальної дисципліни
Денна	03 Гуманітарні науки 035.01 «Філологія (Українська мова та література) освітня програма «Українська мова та література. Світова література», ОР магістр	Вибіркова
Кількість годин / кредитів 120/4		Рік навчання II _____
		Семестр II _____
ІНДЗ: €		Лекції 10 год.
		Практичні (семінарські) 14 год. Лабораторні _____ год. Індивідуальні _____ год.
		Самостійна робота 88 год.
		Консультації 8 год.
		Форма контролю: залік
Мова навчання українська		

II. Інформація про викладача

ПІБ: Моклиця Марія Василівна
 Науковий ступінь: доктор філологічних наук
 Вчене звання: професор
 Посада: професор кафедри теорії літератури та зарубіжної літератури
 ВНУ ім. Лесі Українки
 Контактна інформація (moklytsja@gmail.com)
 Дні занять (*електронний розклад*)

III. Опис дисципліни

Анотація курсу.

Міждисциплінарні зв'язки: історія літератури, філософія, психологія, культурологія, мистецтвознавство.

Пререквізити: історія української і зарубіжної літератури, теорія літератури.

Постреквізити: філософія та методологія науки.

Мета і завдання навчальної дисципліни: Через поглиблене знайомство з психоаналітичною теорією опанувати метод літературознавчого психоаналізу. Практично застосувати концепти психоаналітичної теорії (сублімація, аналіз сновидінь, структура психіки, архетипи, психологічні типи, тощо) для глибшого розуміння процесу творчості письменника.

Результати навчання (компетентності).

Інтегральна компетентність: Здатність вирішувати складні спеціалізовані завдання і проблеми в галузі літературознавства у процесі професійної діяльності або навчання, що передбачає проведення досліджень та/або

здійснення інновацій та характеризується невизначеністю умов і вимог.

Загальні компетентності:

ЗК 1. Здобуття глибоких знань із спеціальності (групи спеціальностей), за якою (якими) аспірант проводить дослідження, зокрема засвоєння основних концепцій, розуміння теоретичних і практичних проблем, історії розвитку та сучасного стану наукових знань за обраною спеціальністю, оволодіння термінологією з досліджуваного наукового напрямку в обсязі кредитів ЄКТС відповідно до стандарту вищої освіти;

ЗК 2. Набуття універсальних навичок дослідника, зокрема усної та письмової презентації результатів власного наукового дослідження українською мовою, застосування сучасних інформаційних технологій у науковій діяльності, організації та проведення навчальних занять, управління науковими проектами та/або складення пропозицій щодо фінансування наукових досліджень, реєстрації прав інтелектуальної власності в обсязі кредитів ЄКТС відповідно до стандарту вищої освіти;

ЗК 3. Здобуття мовних компетентностей, достатніх для представлення та обговорення результатів своєї наукової роботи іноземною мовою (англійською або іншою відповідно до специфіки спеціальності) в усній та письмовій формі, а також для повного розуміння іноземних наукових текстів з відповідної спеціальності в обсязі кредитів ЄКТС відповідно до стандарту вищої освіти.

ЗК 4. Оволодіння загальнонауковими (філософськими) компетентностями, спрямованими на формування системного наукового світогляду, професійної етики та загального культурного світогляду на основі абстрактного мислення, критичного аналізу, оцінки, синтезу і генерування нових та складних ідей.

ЗК 5. Здатність вільно оперувати абстрактними категоріями, логічно і водночас нестандартно мислити при вирішенні професійних проблем.

ЗК 6. Вміння фахово-коректно, на засадах академічної доброчесності, провадити наукове дослідження.

ЗК 7. Здатність здійснювати в процесі наукового дослідження пошук легітимних джерел, опрацьовувати великі обсяги інформації, диференціювати джерела, залучати найбільш необхідні для вирішення поставленої мети фахових праць.

ЗК 8. Вміння інтегрувати напрацювання національної науки у світовий науковий простір, використовувати у науковій діяльності ресурси наукометричних баз та надбання національної науки.

ЗК 9. Здатність комунікувати з науковцями різних галузей знань, вирішувати завдання, які вимагають залучення ідей із суміжних чи віддалених галузей сучасної науки.

ЗК 10. Здатність керувати науковими програмами та проектами, вміння працювати індивідуально і колективно над вирішенням складних наукових завдань.

ЗК 11. Здатність дотримуватися етичних норм поведінки у науковій діяльності, бути критичним і самокритичним, діяти соціально відповідально та свідомо.

ЗК 12. Здатність комунікувати із представниками різних наукових сфер, аргументовано відстоювати власну позицію.

Програмні результати навчання:

1. Оцінювати власну навчальну та науково-професійну діяльність, будувати і втілювати ефективну стратегію саморозвитку та професійного самовдосконалення.

2. Упевнено володіти державною та іноземною мовами для реалізації письмової та усної комунікації, зокрема в ситуаціях професійного й наукового

спілкування; презентувати результати досліджень державною та іноземною мовами.

3. Застосовувати психоаналітичні знання для успішного й ефективного здійснення професійної діяльності та забезпечення якості дослідження в конкретній філологічній галузі.

4. Оцінювати й критично аналізувати соціально, особистісно та професійно значущі проблеми і пропонувати шляхи їх вирішення у складних і непередбачуваних умовах, що потребує застосування нових підходів та прогнозування.

5. Знаходити оптимальні шляхи ефективної взаємодії у професійному колективі та з представниками інших професійних груп різного рівня.

6. Характеризувати основні термінопоняття, категорії, концепції, теоретичні засади і прикладні аспекти літературознавчого психоаналізу.

7. Вміння при сприйнятті літературного твору рухатись назустріч авторському наміру, з врахуванням його біографії, характеру, особистих, сімейних та соціальних обставин.

8. Оцінювати новітні досягнення української та світової філологічної науки в царині літературознавчого психоаналізу.

9. Застосовувати концептуальні знання з психоаналізу для вирішення проблемних питань і складних практичних завдань у різних сферах професійної діяльності, часто в умовах неповної/недостатньої інформації та суперечливих вимог, з урахуванням взаємозв'язку (інтеграції) з іншими науковими галузями.

11. Застосовувати знання про експресивні, емоційні, логічні засоби мови та техніку мовлення для досягнення запланованого прагматичного результату, зокрема творення, редагування текстів й організації успішної комунікації в усіх жанрово-стильових різновидах.

12. Планувати та організовувати дослідження із застосуванням психоаналізу, з коректними покликаннями на результати наукових досліджень вітчизняних і зарубіжних учених, дотримуючись правил академічної доброчесності.

13. Презентувати результати свого дослідження у фахових наукових публікаціях чи виступах на конференціях, круглих столах, семінарах, захистах кваліфікаційних робіт тощо.

14. Доцільно застосовувати психоаналітичні знання для досліджень та/або інноваційних розробок у галузі філології, презентації їх результатів професійній спільноті.

15. Доступно й аргументовано пояснювати сутність конкретних філологічних питань із застосуванням психоаналітичних знань.

Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Усього	Лек.	Лабор.	Сам. роб.	Конс.	*Форма контролю/ Бали
Змістовий модуль 1. Історія та методологія науки.						
Тема 1. Вступ. Основні	9	1		9		

етапи розвитку європейського психоаналізу.						
Тема 2. Становлення психоаналізу в Україні 1910-20-х років, кінця ХХ-початку ХХІ ст.	10	1		9	1	Конспект класичної праці за вибором студента, 15 б.
Тема 3. Психоаналіз в літературознавстві.	10	1	2	9	1	Конспект класичної праці за вибором студента,, 15 б.
Тема 4. Психоаналітична теорія З.Фрейда, історія її поширення, застосування та вивчення.	10	1	2	9	1	Виклад ідей праці Фрейда(за вибором студента),10 б.
Тема 5. Сублімація та творчість в теорії З.Фрейда.	1	1	2	9	1	Приклади сублімації із творчості письменників в,10 б.
Тема 6. Жак Лакан і його розуміння процесу сублімації. Концепція несвідомого, структурованого, як мова.	1	1		9	1	ДС, 5 б.
Тема 7. Складні Кляйн та теорія об'єктних відносин	1	1		9	1	ДС, 10 б.
Тема 8. ДжайсМакДугал: сексуальність і творчість.	1	1		9	1	ДС, 10 б.
Тема 9. Ірвін Ялом: Ніцше та Шопенгауер	1	1	2	8		Індивідуальне завдання (ІРС), 5 б.
Тема 10. Методика психоаналітичного аналізу творчості письменника і окремого тексту (на	15	1	6	8	1	ІТЗ, 20 б.

матеріалі творчості Лесі Українки). Поняття про психоаналітичний нарратив.						
Усього годин	120	10	14	88	8	120 / 100

**Форма контролю: ДС – дискусія, ДБ – дебати, Т – тести, ТР – тренінг, РЗ/К – розв’язування задач / кейсів, ІНДЗ / ІРС – індивідуальне завдання / індивідуальна робота студента, РМГ – робота в малих групах, МКР / КР – модульна контрольна робота/ контрольна робота, Р – реферат, а також аналітична записка, аналітичне есе, аналіз твору тощо.*

Завдання для самостійного опрацювання:

№ з/п	Тема	Кількість годин
1	К.Г.Юнг про колективне несвідоме (за підручником Н. Зборовської «Психоаналіз і літературознавство»)	10
2	Зміст несвідомого у праці З.Фрейда «Вступ до психоаналізу»	20
3.	Аналіз сновидінь за методом З. Фрейда (праця «Глумачення снів»)	20
4	Психоаналітичні праці про творчість Лесі Українки (В. Агеєва, Н.Зборовська, М. Моклиця, С. Павличко, ін.)	20
5.	В.Підмогильний як психоаналітик, праця про І.Нечуя-Левицького	18
	Разом	88

IV. Політика оцінювання

Аудиторна робота – підсумок самостійної. Робота в аудиторії – базова для засвоєння дисципліни. Будь-яка форма участі студента в обговоренні питань виявляє його знання і вміння їх застосувати на практиці. На лекції це здатність відповісти на короткі питання, які виникають у процесі осмислення проблеми, вміння поставити доречне питання, взяти участь у дискусії тощо. На практичних заняттях виявляється здатність студента ефективно працювати самостійно, працювати в команді, його вміння думати і здійснювати аналітичний, творчий пошук. Індивідуальна робота – обов’язково творча. Терміни складання – індивідуальні. Протягом семестру 100 балів заробляють суголосно лекціям (11 тем) і практичним заняттям (6 тем), з врахуванням контрольних робіт за темами практичних занять, які визначаються індивідуально. Студент має можливість формувати власний алгоритм здобування необхідної кількості балів, з огляду на можливості, обставини, характер, тощо.

Недопустима жодна з форм порушення академічної доброчесності (присвоєння чужих робіт чи ідей, плагіат, некоректне цитування і под.). За таких дій – адекватна реакція відповідно до таких нормативних документів:

- [«Положення про систему запобігання та виявлення академічного плагіату»](#);
- [«Кодекс академічної доброчесності»](#).

Студентам також можуть бути зараховані результати навчання, здобуті в процесі неформальної та інформальної освіти. Докладнішу інформацію можна отримати за покликанням: [«ПОЛОЖЕННЯ про визнання результатів навчання, отриманих у формальній, неформальній та/або інформальній освіті»](#).

V. Підсумковий контроль

Формою підсумкового семестрового контролю є залік, який складають усно студенти, які не змогли набрати необхідну кількість балів протягом семестру (у разі індивідуального плану, відсутності в аудиторії з поважних причин, недостатньої сумлінності тощо). Кожне питання – 20 балів, сума балів за відповідь на екзамені – 60. Якщо семестрових балів обмаль, для додаткових балів – ІТЗ (загальна тема для ІТЗ – відбір і аналіз тексту із застосуванням психоаналізу). Також темою ІТЗ може бути будь-яка тема пропущеного практичного заняття, у формі есею про твір, який виносився на розгляд).

Питання до заліку:

1. Основні етапи розвитку європейського психоаналізу.
2. Становлення психоаналізу в Україні 1910-20-х років, кінця ХХ-початку ХХІ ст.
3. Психоаналіз в літературознавстві.
4. Психоаналітична теорія З.Фрейда, історія її поширення, застосування та вивчення.
5. Структура психіки, своєрідність психічних процесів творчої особистості.
6. Несвідоме у концепції З. Фрейда, К.Г.Юнга, Ж.Лакана.
7. Сублимація та творчість в теорії З.Фрейда.
8. Жак Лакан і його розуміння процесу сублимації.
9. Кляйн С. та теорія об'єктних відносин
10. Джайс Мак Дугал про сексуальність і творчість.
11. Екзистенційний психоаналіз Ірвіна Ялома.
12. Юнгіанське тлумачення творчої особистості.
13. Потяги до життя і смерті у психоаналітичній теорії.
14. Методика психоаналітичного аналізу творчості письменника і окремого тексту (на матеріалі творчості Лесі Українки).
15. Поняття про психоаналітичний наратив.
16. Психоаналітичне тлумачення драми Лесі Українки «Одержима».
17. Психоаналітичне тлумачення драми Лесі Українки «Кассандра».
18. Психоаналітичне тлумачення драми Лесі Українки «Айша і Мохаммед».

19. Психоаналітичне тлумачення драми Лесі Українки «Оргія».

20. Психоаналітичне тлумачення драми Лесі Українки «Камінний Господар».

VI. Шкала оцінювання

Шкала оцінювання знань здобувачів освіти з освітніх компонентів, де формою контролю є залік

Оцінка в балах	Лінгвістична оцінка
90–100	Зараховано
82–89	
75–81	
67–74	
60–66	
1–59	Незараховано (необхідне перескладання)

VII. Рекомендована література та інтернет-ресурси (рекомендована література (основна, додаткова, Інтернет-ресурси) та інші джерела).

Основна:

1. Moklytsia M. Mythical allegories of fear (a psychoanalytical aspect) // Accents and Paradoxes of Modern Philology: International scientific reviewed open access journal of philology / V. N. Karazin Kharkiv National University. Kharkiv, 2017. Issue 1(1) P. 50–58.
2. Моклиця М. «Айша і Мохаммед» Лесі Українки: психоаналітичне прочитання // Волинь філологічна: текст і контекст : зб. наук. пр. / Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, Ін-т філології та журналістики. Луцьк, 2018. Вип. 26 : Леся Українка і персоналії епохи. С. 248–256.
3. Моклиця М. Психоаналітичний наратив у любовних історіях Лесі Українки («Блакитна троянда», «Лісова пісня») // KELM. Nauka, oświata, pravo, zarządzenie. Łódź, 2018. Nr 4(24). P. 184–193.
4. Моклиця М. Психоаналітичний наратив у творчості Лесі Українки (на прикладі драми «У пущі») // Волинь філологічна: текст і контекст : зб. наук. пр. / Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, Ін-т філології та журналістики. Луцьк, 2018. Вип. 26: Леся Українка і персоналії епохи. С. 139–156.
5. Моклиця М. Методологія дослідження психоаналітичного наративу в художніх текстах (драматургія Лесі Українки) // Філологія початку ХХІ сторіччя: традиції та новаторство : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., 14–15 черв. 2019 р. / Таврійс. нац. ун-т ім. В. І. Вернадського. Київ, 2019. С. 50–54.

6. Моклиця М. Психоаналітичний нарратив у драмі ЛесіУкраїнки «Камінний господар» // Окриленість словом: зб. наук.пр. на пошану проф. Степана Хороба / відп. ред., упор. Р. Піхманець. Івано-Франківськ, 2019. С. 50–61.
7. Моклиця М. Психоаналіз як метод деконструкції // Ціннісніорієнтири в мистецькому просторі – індивід і соціальний контекст. Тези доповідей Всеукраїнської наукової конференції з міжнародноюучастю. 9 квітня 2020. Харківський національний педуніверситет ім. Г.С.Сковороди. Харків: ХНПУ, 2020. С. 61.
8. Моклиця М. Психоаналітичний нарратив як літературознавчийтермін (проекція на драматургію ЛесіУкраїнки // Актуальні проблеми літературознавчої термінології. Науковий збірник. Рівне, 2020. Вип. 3. С. 40-44.
9. Моклиця М. Образ дзеркала як психоаналітичний маркер «Камінного Господаря» ЛесіУкраїнки / Аналіз та інтерпретація тексту. ДраматургіяЛесіУкраїнки. Збірник матеріалів конференції. Світязь, 2-4 червня 2020. Луцьк: СНУ ім. Лесі Українки, 2020. С. 18-21.
10. Моклиця М. Психоаналітичний вміст агону: драматургія ЛесіУкраїнки // Аргументи сучасної філології: «нестача» і «бажання» у тексті. Матеріали Міжнародної наукової конференції (2-3 квітня 2021 року). Харків: ХНУ ім. Г. Сковороди, 2021. С. 161-165.
11. Фрейд З. Вступ до психоаналізу; пер. з нім. П.Таращука. Харків: Клуб сімейного дозвілля, 2015. 714 с.
12. Фрейд З. Тлумачення снів; пер. з нім. В.Б. Чайковського. Харків: Фоліо, 2019. 603 с.

Додаткова:

1. Агеєва В. Поетеса зламу століть: творчість Лесі Українки в постмодерній інтерпретації / Віра Агеєва. – К., 1999. – 262 с.
2. Балей С. З психології творчості Шевченка / Степан Балей. – СПб. : Шляхи, Львів, 1916. – 80 с.
3. Жижек С. Погляд навскіс. Вступ до теорії Жака Лакана через популярну культуру / СлавойЖижек; пер. з англ. Павла Шведа. – Київ : Комубук, 2018. – 320 с.
4. Забужко О. NotreDamed'Ukraine: Українка в конфлікті міфологій / Оксана Забужко. – К. : Факт, 2007. – 638 с.
5. Забужко О. Unepriincesselointaine: Леся Українка як культурно-інтерпретаційна проблема // Гендер і культура: зб. статей. – К., 2001. – С. 4–33.
6. Зборовська Н. Психоаналіз і літературознавство. Посібник. Київ: Академвидав, 2003. 392 с.
7. История психоанализа в Украине / Сост. И.И.Кутько, Л.И.Бондаренко, П.Т.Петрюк. Харків: Основа, 1996. 360 с.

8. Кляйн М. Зависть и благодарность. Исследование бессознательных источников / Мелани Кляйн; пер. с нем. – К. : Центр навчальної літератури, 2019. 96 с.
9. Кляйн М. Психоаналитические эссе. Париж, Панайо, 1968. С. 110-141 / *Essais de psychanalyse*, Paris, Payot, 1968, p. 110-141.
10. Кристева Ю. Силы ужаса: эссе об отращении. СПб.: Алетейя. 2003. С. 36-67.
11. Кристева Ю. Чёрное солнце: Депрессия и меланхолия; пер. с фр. Москва: «Когито-Центр», 2010. 292 с.
12. Лакан Ж. (1959-1960) Этика психоанализа (Семинары. Книга 7) / Жак Лакан; пер. с фр. А. К. Черноглазова. Москва: Гнозис/Логос, 2006. 167 с.
13. Лакан Ж. (1964) Четыре основные понятия психоанализа (Семинар. Книга XI) / Жак Лакан; пер. с фр. А. К. Черноглазова. Москва: Гнозис/Логос, 2004. 304 с.
14. Лапланш Ж., Понталис Ж.-Б. Словарь по психоанализу. Москва: Высш. шк., 1996. 513 с.
15. Мазин В. Введение в Лакана. СПб.: Аспект-Поліграф, 2010. 212 с.
16. Мак Дугалл Дж. Тысячеликий Эрос. Психоаналитическое исследование человеческой сексуальности; пер. с англ. Е.Замфир / Джойс Мак Дугалл. – СПб. : Восточно-Европейский институт психоанализа. 1999. – 280 с.
17. Натяжко С. Психоаналітичні дослідження в сучасному українському літературознавстві // Питання літературознавства. 2015. Вип. 91. С. 220-233.
18. Розенберг Б. Мазохизм смерти и мазохизм жизни; пер. с фр. Москва: Когито-центр, 2018. 212 с.
19. Слово. Знак. Дискурс. Антологія світової літературно-критичної думки ХХ ст. За ред. М. Зубрицької: Пер. з англ. Л. Онишкевич. Львів: Літопис, 1996; 2000 (розділ «Психоаналіз»).
20. Фрейд З., Буллит У. Томас Вудро Вильсон. 28-й президент США. Психологическое исследование / Зигмунд Фрейд, Уильям Буллит. Москва: Прогресс, 1992. 288 с.
21. Фрейд. З. Достоевский и отцеубийство / Под ред. Р.Ф. Додельцева и К.М. Долгова; пер. Р.Ф. Додельцева // З. Фрейд. Художник и фантазирование. Москва: Республика, 1995. С. 285-294.
22. Юнг К.Г., Нойманн Э. Психоанализ и искусство / Пер. с англ. Москва: Рефл-бук, Киев: Ваклер, 1996. 304 с.